

ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ สู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเพียลาด
อำเภอสังทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว)*

The variety of natural resources to food security of Piat Community, Sangthong District,
Vientiane Capital of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR)

จันทร์ตนาพร วงศ์ชัย**

ประสงค์ ตันพิชัย***

สันติ ศรีสวนแดง****

วีระฉัตร สุปัญญา*****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาถึงความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ที่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนเพียลาด อำเภอสังทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว โดยมีกรอบแนวคิดในด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เกิดจากความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์

ผลการวิจัยพบว่า ในชุมชนเพียลาด มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มีเขตติดกับป่าสงวนแห่งชาติทุ่งพญาที่มีความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์นานาชนิด สำหรับเป็นอาหาร และสินค้าให้แก่ชาวชุมชน เนื่องจากที่ตั้งภูมิศาสตร์ของชุมชนค่อนข้างไปทางภาคเหนือจึงทำให้พื้นที่อำเภอสังทองชุมชนเพียลาดมีอากาศเย็น และดินมีความชุ่มชื้นเหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชพรรณธัญญาหารมีลำน้ำลำน้ำตอนเป็นแหล่งอาศัยของปลาและสัตว์น้ำจำนวนมาก นอกจากนั้นชาวชุมชนเพียลาดยังใช้พื้นที่ตามลำน้ำสำหรับเพาะปลูกพืชผักต่างๆชาวชุมชนไม่เพียงแต่นำเอาผักเหล่านั้นมาใช้เพื่อบริโภคเท่านั้น แต่ยังมีผลผลิตส่วนเกินเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทำให้ชาวชุมชนเพียลาดมีความมั่นคงด้านอาหารได้ในระดับหนึ่งกล่าวคือ นอกจากชาวชุมชนได้เข้าป่าเพื่อหาผัก หาสัตว์ป่า ได้หาปลาตามลำน้ำได้ทำนาปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ส่งผลให้ชาวชุมชนเพียลาดมีอาหารเพียงพอต่อความต้องการของชุมชนตลอดปี

* บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนภาควิชาการพัฒนทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม ปีการศึกษา 2557 เรื่องความหลากหลายของทรัพยากรสู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เพียลาด อำเภอสังทอง นครหลวงเวียงจันทน์สปป. ลาว

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนภาควิชาการพัฒนทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 E-mail: chantaphone93@hotmail.com โทรศัพท์0842764895

*** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพัฒนทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพัฒนทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140

***** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

Abstract

This Research aims at studying the important element of resources variety that contributed to food security in Pialat Community, Sangthong District, Vientiane Capital of the Lao PDR, with the approach that the food security are from riches and variety of resources available in the community.

The Research result has found that Pialat community is covered with rich and wide variety of resources and share border with the Reserved Forest of PhaNang Mountain (Phu PhaNang) where there are rich of natural flora and fauna that be food and goods for community people. Because Pialat site in the northern part of Laos so the weather is cool and good cultivated soil that is suitable for food plantation and cultivation. there are Nam Sang and Nam Ton rivers in Pialat community where fish and aquatic animals live; there for community people use The river banks for vegetable cultivation. The vegetables that community people plant to be not only for the community daily consumption, but also for trading in the market.

As being a community with rich and wide variety of resources, in one stage, the community people in Pialat has food security. This can be enlightened that besides looking for wild vegetables and wild animals as they source of food, Pialat Community people can access other sources of daily food consumption through fishing, vegetable cultivation along the river banks, rice plantation and animal breeding, thus contributing to meeting the needs of their daily food consumption.

บทนำ

ในปัจจุบัน ถือว่า สปป. ลาว ยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมผูกพันกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตแบบคนเมืองในลาวเริ่มปรากฏขึ้นในนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของลาว แต่ยังพบเห็นวิถีชีวิตแบบชาวชนบทอยู่ไม่น้อย เช่น ในชุมชนเพียลาด อำเภอสังทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองหลวงไปเพียง 50 กิโลเมตร การใช้ชีวิตของชาวชุมชนยังผูกติดกับธรรมชาติ มีการทำไร่ ทำนา ทำสวนปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ครอบครัวตนเอง ถือว่าเป็นกิจวัตรประจำวัน สามารถเพิ่มรายได้ประหยัดรายจ่าย และพึ่งพาตนเองทางอาหารได้ระดับหนึ่งซึ่งการที่ชาวชุมชนเพียลาดมีวิถีชีวิตดังกล่าวนี้ อาจเป็นเพราะในชุมชนเองมีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพออย่างเช่น มีลำน้ำ ป่าไม้ และดินที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจตลาดในปัจจุบัน อาจส่งผลให้ทรัพยากรเหล่านั้นหายไป อาจสร้างความเสี่ยงให้แก่การเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารของชุมชนเพียลาดในอนาคตอันเนื่องจากการกระทำกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนที่ส่งผลกระทบโดยตรงและทางอ้อม หรือแม้กระทั่งเกิดขึ้นจากสภาวะอากาศแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่ส่งผลให้เกิดภัยแล้ง น้ำท่วม อากาศร้อนจัด พายุแรงขึ้น รวมถึงฤดูกาลคลื่อน ทำให้ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และผลผลิตทางการเกษตรมีแนวโน้มเสียหายมากขึ้น ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรเพิ่มขึ้น ขณะที่รายได้ลดลงหนี้สินเกษตรกรเพิ่มขึ้น ปัญหาความ

ยากจนของเกษตรกรจะมีความรุนแรงมากขึ้นเป็นต้นดัง Christian Romer Lovendal and Marco Knowles (2005: 6) ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางอาหาร และความเสี่ยงต่อการเกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร คือ **ถ้าหากว่าในปัจจุบันมีความมั่นคงในอาหาร** และเราคาดการณ์ว่าในอนาคตจะมีความมั่นคง ก็จะทำให้ไม่มีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร แต่ถ้าหากในปัจจุบันมีความมั่นคงทางอาหาร แต่คาดการณ์ว่าอนาคตจะไม่มั่นคง ในอนาคตก็จะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารขึ้นได้ แต่ทางกลับกัน **หากในปัจจุบันไม่มีความมั่นคงทางอาหาร** แต่คาดการณ์ว่าจะมีความมั่นคงทางอาหารในอนาคตก็จะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร แต่ถ้าคาดการณ์ว่าจะไม่มีมั่นคงทางอาหารในอนาคตก็จะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารเร็วขึ้นได้

โดยทั่วไปแล้วระบบอาหาร และความมั่นคงทางอาหารล้วนแต่แสดงถึงความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตกับระบบนิเวศของชุมชน กล่าวคือ ด้วยระบบนิเวศที่มีความแตกต่างกันนั้น ได้ทำให้แต่ละท้องถิ่นที่มีการปลูกพืชที่แตกต่างกัน เช่น ในเขตชุมชน *พู่เพียงบอละเวน* ทางภาคใต้ของลาว ซึ่งเป็นเขตที่ราบสูง มีอากาศชุ่มเย็น เหมาะแก่การปลูกกาแฟ ทำให้ผลผลิตกาแฟที่ปลูกในเขตนี้มีรสชาติดี สามารถเป็นสินค้า และสร้างรายรับให้แก่ชาวชุมชนได้สอดคล้องกับ พืชไร่หลัก ได้กล่าวถึงการสร้างรายรับให้แก่ชุมชน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร จำกัด ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือ วัตถุดิบที่เหมาะสมในท้องถิ่น และเป็นของตนเอง (พืชไร่หลัก, 2012: 587) เพื่อลดต้นทุนการซื้อวัตถุดิบจากภายนอกชุมชน ทำให้สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ที่จะเป็พื้นฐานทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ ก้าวไปสู่การพึ่งพาตนเอง และสร้างความมั่นคงทางอาหารของครอบครัว และชุมชนในขั้นต่อไป

ในรายงานการศึกษาวิจัย ภายใต้โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพ ตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551 สู่การปฏิบัติการ (ปี 2552-2553) ได้แสดงความหมายของความมั่นคงด้านอาหารออกเป็น 6 นัยด้วยกัน คือ นัยด้านการพึ่งตนเองด้านอาหาร นัยด้านความเพียงพอของอาหารในการบริโภค นัยที่เกี่ยวข้องกับฐานทรัพยากรธรรมชาติ นัยด้านอาชีพและรายได้ นัยในด้านความปลอดภัยด้านอาหาร และคุณค่าทางโภชนาการ และนัยในทางวัฒนธรรมและความยั่งยืน (สุภา โยเมือง, 2555: 58-67) สำหรับความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนนั้น Fisher and Gottlieb (Fisher and Gottlieb, 1995:2 ใน Anne C. Bellows and Michael W. Hamm, 2002) ได้ให้ความหมายไว้ว่า:

“ทุกคนได้รับอาหารที่มีโภชนาการ และเป็นที่ยอมรับทางด้านวัฒนธรรมตลอดเวลาจากแหล่งอาหารในท้องถิ่น”[†]

โดยการได้มาซึ่งอาหารของชุมชนในชนบทนั้น ส่วนใหญ่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ดังที่เครือวัลย์หุตานูวัตร (2533) ได้กล่าวว่า:

1. การได้อาหารมาจากแหล่งธรรมชาติได้จากการเก็บหาพืชและล่าสัตว์ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาเป็นอาหารโดยตรง

[†] “All persons obtaining, at all times, a culturally acceptable, nutritionally adequate diet through local, non-emergency sources”

2. การได้อาหารมาจากการผลิตทางการเกษตรได้มาจากการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ ชนิดต่างๆ ที่นำมาประกอบเป็นอาหารได้

3. การได้อาหารมาจากระบบตลาด หรือการซื้อขายแลกเปลี่ยน และการแบ่งปันเป็นอาหารที่ผ่านระบบการกระจายอาหาร การขนส่ง หรือมีตัวกลางที่นำอาหารมาจากแหล่งธรรมชาติแหล่งผลิตทางการเกษตรก่อนจะมาสู่ครัวเรือนของผู้บริโภค

หลังจากครัวเรือนได้รับอาหารแล้ว โดยเฉพาะครัวเรือนในชนบทอาหารที่ได้มาถ้ามีจำนวนมากพอยังสามารถแบ่งการกระจายอาหารออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. ครัวเรือนเก็บอาหารบางส่วนไว้บริโภคเอง

2. การนำอาหารไปขายหรือการแลกเปลี่ยนกับอาหารประเภทอื่นตลอดจนการนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของหรือวัตถุอื่นที่ไม่ใช่อาหาร และ

3. การนำอาหารไปแบ่งปันครัวเรือนอื่นๆ จากการที่ชุมชนในชนบทมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพากัน โดยเฉพาะในกลุ่มญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน อาหารจึงเป็นปัจจัยที่แสดงถึงความมีน้ำใจในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การที่ชาวชุมชนสามารถหาอาหารจากธรรมชาติได้นั้นแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ทางด้านชีวภาพในชุมชน เช่น ผืนป่า แหล่งน้ำ และที่ดินเป็นต้น ได้สร้างให้ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารในระดับใดระดับหนึ่ง ที่แน่นอนได้ จากการศึกษาของวรรณธิดา จันทรกุลม ที่พบว่าพืชอาหารจากป่ามีส่วนช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชาวมูเซอ และประหยัดรายจ่ายเพื่อซื้อพืชผักบริโภคให้แก่ชาวชุมชน ในบ้านใหม่อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายทางด้านพืชผักอาหารที่สามารถหาได้จากป่า (สุภา ไยเมือง, 2555:99-100) ปัจจัยที่สำคัญของฐานทรัพยากรธรรมชาติในการสร้างให้ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารได้นั้น มาจากความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในฐานทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำ ป่า สวนไร่ นา เป็นต้น

ในขณะที่ปัจจัยที่ควบคุมการผลิตของวัตถุดิบอาหารตามธรรมชาติ หมายถึง วัตถุดิบอาหารที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยไม่มีมนุษย์เข้าไปจัดการเกี่ยวกับการผลิต แต่เป็นวัตถุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือในป่ามนุษย์เก็บเกี่ยววัตถุดิบดังกล่าวมาเพื่อบริโภค การได้มาของวัตถุดิบอาหารจากแหล่งการผลิตที่แตกต่างกันไปตามปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องต่อการผลิตซึ่ง(นฤคม บุญหลง และ กล้าณรงค์ ศรีรอด, 2545) ระบุว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตและการกระจายอาหารของวัตถุดิบตามธรรมชาติแต่ละแห่งในแต่ละภูมิภาคมี 2 ด้าน คือ ปัจจัยทางกายภาพ หรือปัจจัยแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต ปัจจัยทางกายภาพจัดว่าเป็นปัจจัยที่มีบทบาทที่สำคัญ มีอิทธิพลต่อการกระจายวัตถุดิบอาหารทั้งหมดไม่ว่าพืช สัตว์ และจุลินทรีย์อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลให้รายละเอียดของวัตถุดิบอาหารทั้งสามแตกต่างกันไปตามแต่ละส่วนแต่ละภูมิภาคของโลกไม่ว่าในเชิงปริมาณ หรือในเชิงคุณภาพ

ปัจจัยทางกายภาพที่มีผลต่อการผลิตอาหารในแต่ละระบบนิเวศ ประกอบไปด้วย

1. พลังงานแสงแดด

2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับภูมิอากาศ เช่น ปริมาณน้ำฝน ลม อุณหภูมิ ความชื้น ความกดดันของบรรยากาศ ช่วงฤดูกาล และมลพิษในบรรยากาศ เป็นต้น

3. ปัจจัยที่เกี่ยวกับดิน เช่น ชนิดและลักษณะของดิน ความชื้นในดิน และความสมบูรณ์ของดิน เป็นต้น

4. ปัจจัยที่เกี่ยวกับภูมิประเทศเช่น ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล ทิศทางด้านลาดความลาดชัน และสภาพพื้นที่ เป็นต้น และ

5. ไฟป่า การเกิดของไฟป่า ส่งผลกระทบต่อปริมาณและความหลากหลายของอาหารในธรรมชาติ ส่วนอีกประการหนึ่ง คือ ปัจจัยทางชีวภาพ หรือปัจจัยแวดล้อมที่มีชีวิต ปัจจัยทางชีวภาพนับเป็นปัจจัยที่มีบทบาทโดยตรงต่อความผันแปรของวัตถุดิบอาหารที่เกิดขึ้นทั้งพืช สัตว์ และจุลินทรีย์แตกต่างกันทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากสิ่งมีชีวิตที่สามารถผลิตวัตถุดิบอาหารให้แก่มนุษย์ในแต่ละชนิดมีความต้องการปัจจัยเฉพาะ ทำให้ภายในพื้นที่เดียวกันภายในเวลาจำกัดมีวัตถุดิบอาหารเพียงชนิดเดียวที่สามารถผลิตได้ดีที่สุด ทั้งนี้ความต้องการปัจจัยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดที่อยู่ในระบบนิเวศในฐานะผู้ผลิตเช่น พืช สัตว์ หรือผู้บริโภค และจุลินทรีย์ในฐานะผู้ย่อยสลายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน ในกรณีที่สิ่งมีชีวิตอยู่ในสภาพเดียวกัน หรือเป็นผู้ย่อยสลายเหมือนกัน ในการผลิตก็ย่อมมีความต้องการใช้ปัจจัยพื้นฐานเพื่อการดำเนินกิจกรรมการผลิตหรือสร้างอาหารทำให้เกิดการแก่งแย่งทรัพยากรเกิดขึ้นตามมาจนทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรการผลิตแก่สิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่มีอยู่จำกัดในแหล่งธรรมชาติ จนสิ่งมีชีวิตผู้สูญเสียทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตหรือสร้างอาหารขึ้นมาได้ไม่เท่ากับผลผลิตชนิดเด่น ในเวลาที่จำกัดหรือในกรณีสิ่งมีชีวิตทั้งหมดมีความสามารถในการผลิตเท่ากันหมด แต่การสร้างหรือการผลิตไม่สามารถให้ผลผลิตสมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจากปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการผลิตมีอยู่ในจำนวนที่จำกัดในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้มีการแก่งแย่งหรือใช้ปัจจัยพื้นฐานต่อการผลิตที่เหมือนกัน หรือในกรณีที่สิ่งมีชีวิตมีการผลิตอาหารอยู่ต่างสถานภาพกันในระบบนิเวศหนึ่ง การผลิตอาจสามารถผลิตและให้ผลผลิตสูงสุดทั้งสองสถานภาพ แต่ให้ผลผลิตที่แตกต่างกันหรือเหมือนกันก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการใช้ปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกันนั่นเอง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางอาหาร ของชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ซึ่งเป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในการคำนึงถึงความเสี่ยงของการมีทรัพยากรอาหารในอนาคตของพื้นที่ดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางอาหาร ในชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว

คำถามวิจัย

1. ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานของทรัพยากรอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว มีอย่างไรบ้าง

2. การพึ่งพาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเข้าในสร้างเศรษฐกิจ-สังคมของชาวชุมชนเพี้ยลาดที่ก่อให้เกิดรายได้และเป็นพื้นฐานให้แก่ความมั่นคงทางอาหารของชาวบ้านและชุมชนมีอย่างไรบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยเชิงคุณภาพ คือชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ประกอบด้วย 5 บ้าน ได้แก่ บ้านเพี้ยลาด บ้านปากแถบ บ้านนาสาวนาง บ้านไรใต้ และบ้านหินสั่ว เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งข้อมูลที่หลากหลายมากกว่าหนึ่งแหล่ง และรอบด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ-สังคม และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากนั้นยังมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สถานการณ์ที่ผ่านการสังเกต และหลักฐานที่สามารถเข้าถึงและอ้างอิงได้อีกด้วย

กระบวนการวิจัยความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติสู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร หลักฐานที่สนับสนุนให้แก่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว และการสัมภาษณ์เจาะลึก ร่วมกับการสังเกตสภาพจริงในพื้นที่ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบเจาะจงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกของสถานการณ์ ปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐ นักส่งเสริมการเกษตร ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรและไม่ใช้เกษตรกร จำนวนทั้งสิ้น 11 คน

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาบริบทชุมชนโดยการเดินสำรวจชุมชน ใช้หลักฐานต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ สัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม ร่วมกับการสังเกตสภาพจริง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่รัฐ นักส่งเสริมการเกษตร ผู้นำท้องถิ่นจำนวน 6 คน 2) กลุ่มเกษตรกรและไม่ใช้เกษตรกรจำนวน 6 คนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานของทรัพยากรอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว.

ขั้นตอนที่ 3 สังเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ-สังคม วิถีการดำรงชีวิต และการได้มาซึ่งอาหารจากแหล่งต่างๆ ของคนในชุมชนที่พึ่งพาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่ในสร้างเศรษฐกิจ-สังคมของชาวชุมชนเพี้ยลาด ที่ก่อให้เกิดรายได้ และเป็นพื้นฐานให้แก่ความมั่นคงทางอาหารของครอบครัว และชุมชนการวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารหลักฐานต่างๆ ของหน่วยงาน การสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการสรุปสะท้อนและยืนยันข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกร่วมกับการสังเกตสภาพจริง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูล คือ เจ้าหน้าที่รัฐ นักส่งเสริมการเกษตร ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มเกษตรกรและไม่ใช้เกษตรกร จำนวน 14 คน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบริบทชุมชนเพื่อค้นหาความหลากหลายในทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางอาหาร ของชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังขทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว พบว่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเพี้ยลาด อันประกอบด้วย น้ำ ป่าไม้ และดินได้อำนวยประโยชน์แก่คนในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อสร้างและเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารให้แก่ครอบครัวและชุมชนอันได้แก่

1. ทรัพยากรแหล่งน้ำ

ชุมชนเพี้ยลาดถือว่าเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์อีกแหล่งหนึ่งในลาว ด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ติดกับลำน้ำโขงและมีลำน้ำหลักๆ คือลำน้ำส้าง และน้ำตอนไหลผ่านให้เกษตรกรได้ใช้หล่อเลี้ยงทั้งชีวิตและเพาะปลูก นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งที่ชาวบ้านใช้หาปลาเพื่อนำมาเป็นอาหาร และจำหน่ายในท้องตลาด

ลำน้ำตอน เป็นลำน้ำสายหลักของคนในชุมชนเพี้ยลาด ลักษณะที่สำคัญของลำน้ำตอนมีความอุดมสมบูรณ์มากในด้านทรัพยากรอาหารที่หล่อเลี้ยงผู้คนมายาวนาน เป็นทางน้ำที่ไหลสู่ลำน้ำโขง โดยสาขาเล็กๆ บางช่วงเป็นเขตนํ้าลึกและเป็นเขตนํ้าขังเหมาะแก่การอาศัยและวางไข่ของปลา ฉะนั้นในลำน้ำจึงมีปลาชุมชุมตลอดทั้งปี เมื่อเวลานํ้ามากป่าริมน้ำจะถูกน้ำท่วมพอดูแลน้ำก็จะแห้งลงโดยสภาพที่เป็นร่องน้ำที่ยังคงรักษาความชุ่มชื้นอยู่ จึงเป็นที่อาศัยของกบ เขียด หอย ปู ปลา ชาวบ้านจะลงไปหาสัตว์น้ำต่างๆ เพื่อนำมาปรุงเป็นอาหารได้ทั้งกลางวันและกลางคืนตามริมน้ำสามารถเข้าไปปลูกพืชผักได้รวมทั้งพืชผักตามธรรมชาติขึ้นมามากมายหลังจากน้ำลด ถือได้ว่าน้ำตอนมีส่วนสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในแถบนี้โดยเฉพาะชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์ในการจับปลาเลี้ยงชีพ และเป็นอาชีพที่สำคัญในระดับต้นๆ ของครอบครัว ซึ่งสามารถหาปลาประกอบอาหารเอาไปขายเพื่อมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นๆ นอกจากนั้นยังมีภูมำสำหรับการเลี้ยงสัตว์จำนวนมากชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์จำพวกวัว ควาย อาศัยตีหมกและนอนแช่นํ้าในลำน้ำ

2. ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ในการหาอาหารและเลี้ยงสัตว์ด้วยมีลักษณะเป็นป่าโคกมีไม้ใหญ่ เช่น ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้แต้ ไม้แต้คา ไม้ป่า ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหินดานและมีเหวเล็กๆ ที่ไม่ลึกมากนักเป็นร่องน้ำที่ไหลลงสู่ห้วยน้ำต่างๆ ที่มีสัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำอาศัยอยู่ที่เป็นแหล่งอาหาร และเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านพึ่งพาในเรื่องของสมุนไพร ป่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนเนื่องจากให้ไม้ในการก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของคนและสัตว์เลี้ยงที่สำคัญพื้นที่ป่าเหล่านี้ช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและมีปุยจากธรรมชาติจากป่าที่ไหลลงสู่พื้นที่ลุ่มที่นาของชาวบ้านได้ ช่วยลดต้นทุนในการผลิตโดยเฉพาะบริเวณป่าริมน้ำในช่วงที่น้ำท่วมนั้นจะพัดพาเอาตะกอนดิน และซากพืช ซากสัตว์มาทับถมและทำให้เป็นปุ๋ยอย่างดี เมื่อนํ้าลดชาวบ้านสามารถปลูกผัก หรือทำไร่ โดยไม่ต้องซื้อปุ๋ยมาใส่เพราะในพื้นที่ดังกล่าวมีปุ๋ยที่อุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว และทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัยอีกด้วย

ทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ในชุมชนมีพื้นที่ป่าไม้ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ สองประเภท คือ ป่ารักษา และป่าปลูกที่เป็นแหล่งอาหารของคน และสัตว์ โดยในพื้นที่ดังกล่าวสามารถแยกเป็นชนิดของป่าต่างๆ ได้ดังนี้

ป่าไม้ผลัดประสม ป่าประเภทนี้มีอยู่ทั่วไปแบ่งออกเป็นสองประเภทที่แตกต่างกัน ขึ้นกับระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลได้แก่ ป่าไม้ผลัดประสมเขตสูงกว่า 200 เมตร จากระดับน้ำทะเลและป่าไม้ผลัดประสมต่ำกว่า 200 เมตร จากระดับน้ำทะเล โดยในพื้นที่ศึกษามีต้นไม้ผลัดใบประสมประเภทที่สองมากถึง ร้อยละ 50 ของผืนป่าแต่เป็นผืนป่าที่มีลักษณะแห้งแล้งไม่ทึบเหมือนป่าดงดิบ ไม้ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วเป็นไม้ใบร่วง ป่าชนิดนี้ไม่ทึบเป็นป่าไม้ไผ่ และมีพุ่มไม้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ในที่ชุ่มก็อาจจะไม้ชนิดเครือขึ้นอยู่ นอกจากนี้ไม้เปลือย ไม้แคนหิน ไม้มอนไข่ ไม้ฝาง (ไม้ชะคาม) และไม้บก เป็นไม้ทางเศรษฐกิจชนิดที่สำคัญของชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ประชาชนได้นำใช้ไม้ในเขตนํ้าเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และ สร้างเครื่องใช้ในบ้านอีกด้วย

ป่าไม้ไผ่ เป็นไม้ที่เกิดขึ้นในที่เนินสูงชัน ในเขตตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษาเป็นผืนป่ารกทึบซึ่งไม้ไผ่อาจมีความสูงตั้งแต่ 2-25 เมตร ขึ้นอยู่กับแต่ละสายพันธุ์ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เคยทำไร่ของคนในชุมชนมาก่อน มักปกคลุมไปด้วยไม้ไผ่ ชาวชุมชนจะใช้ไม้ไผ่ในการสานข้าวของเครื่องใช้ภายในครัวเรือน เช่น กระตะไม้ไผ่ สุ่มไก่ กระติบข้าว เป็นต้น

พื้นที่ป่าที่เป็นสิทธินำไปใช้ประโยชน์ของประชาชน ป่าเขตนี้นี้จะเป็นเขตพื้นที่ที่เป็นสิทธิประโยชน์ของประชาชน โดยที่ประชาชนจะปลูกไม้เศรษฐกิจต่างๆ เช่น ไม้ยางพารา ไม้สัก เมื่อยางใหญ่เต็มที่ชาวชุมชนก็จะกรีดยางไปขาย ส่วนไม้สักก็จะมีพ่อค้ามาซื้อ ซึ่งสร้างรายได้ไม่น้อยให้แก่ชาวชุมชน

3. ทรัพยากรที่ดิน

ชาวชุมชนเพี้ยลาดมีที่ดินเพื่อผลิตอาหาร และ ผลิตสินค้า สร้างความมั่นคงทางอาหาร ให้แก่ตนเองอย่างพอเพียง โดยแยกออกเป็นแต่ละประเภท คือ

ที่นา เนื่องจากภูมิประเทศเป็นที่ลาดเนินเขาเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การทำนาอยู่บริเวณที่ราบลุ่มชาวบ้านเรียกที่นาบริเวณนี้ว่า “นาลุ่ม” มีลำน้ำไหลผ่าน ทำให้มีน้ำใช้ทำนาตลอดทั้งปีโดยอาศัยน้ำจากลำน้ำและฝายในการทำนา ผู้ที่ทำนาลุ่มนิยมทำนาแขง (นาปรัง) คือ สิ้นเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และเริ่มทำอีกครั้งประมาณปลายเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมีนาคม แต่เนื่องจากบางปีเกิดน้ำท่วมจึงทำให้ชาวบ้านทำนาเพียงฤดูเดียว และบริเวณที่เป็นที่ดอนชาวบ้านเรียกว่า “นาดอน” ผู้ที่มีที่นาบริเวณนี้นิยมทำนาปี คือ ประมาณกลางเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม โดยอาศัยน้ำจากลำน้ำห้วยและน้ำฝน โดยฤดูแล้งน้ำจะแห้งชาวบ้านจึงไม่สามารถทำนาปรังในบริเวณนี้พื้นที่ส่วนใหญ่ของชาวบ้านยังไม่มีโฉนด

ที่สวน กระจายอยู่ทั่วหมู่บ้านตามริมน้ำ ไร่นา ที่รอบๆบ้านเรือนลักษณะของสวนอยู่แยกกันคนละแห่งกับที่ตั้งบ้านเรือน ชาวบ้านทำสวนผสมผสาน สวนผัก สวนกล้วย สวนอ้อย สวนผลไม้ สวนไม้สัก และสวนยางพารา ชาวบ้านทำสวนกันมากในบริเวณริมลำน้ำตอนที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะในฤดูแล้งน้ำก็จะแห้งลงโดยสภาพที่เป็นริมน้ำยังคงรักษาความชุ่มชื้นอยู่เหมาะแก่การปลูกผักชนิดต่างๆ เช่น กะหล่ำปลี แตงกวา ผักกาดหอม กระเทียม สลัด มะเขือ ผักชี พริก มันแกว ข้าวโพด เป็นต้น

พื้นที่เพื่อทำไร่ กระจายกันอยู่ในพื้นที่รอบนอกของหมู่บ้าน เป็นพื้นที่เนินลาดชัน และบริเวณหลังป่าสงวนแห่งชาติ และตามเนินภูเขา เนื่องจากบริเวณนี้เป็นดินร่วนปนทรายเหมาะแก่การปลูกพืชไร่ ซึ่งจะปลูกพืชที่ไม่ต้องการน้ำมากนักเช่น อ้อย ข้าวโพด สับปะรด มันสำปะหลัง ฯลฯ ใช้พื้นที่มากกว่าการทำสวน แต่ใช้น้ำน้อยกว่า เดิมเป็นพื้นที่ป่ามาก่อนโดยพืชไร่ส่วนมากที่ชาวบ้านปลูกไว้เพื่อขายโดยมีพ่อค้าจากนอกชุมชนมารับซื้อไปขายในเมืองหรือข้ามไปขายฝั่งไทย

จากการวิจัยสรุปได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเพี้ยลาด อันได้แก่ น้ำ ป่าไม้ และดินยังมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์นานาชนิดที่เป็นแหล่งอาหารและสินค้าของชุมชน อันเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถรวบรวมแหล่งอาหารและสินค้าที่สามารถพบได้ตามแหล่งต่างๆ ของชุมชนเพี้ยลาดได้ดังนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ทรัพยากรอาหารประเภท พืชผัก ผลไม้ และสัตว์ที่พบอยู่ในชุมชนเพี้ยลาด

ประเภทอาหาร	อาหารที่พบในแหล่งอาหารรอบๆ บ้าน	อาหารที่อยู่ในทุ่งนา	อาหารที่มีอยู่ในแหล่งน้ำ	อาหารที่มีอยู่ในป่า
ผัก	ผักกาดขาว ผักกาดคาวตุง ผักชีหูด ผักขม ผักปลั่ง ผักหวาน ผักบุ้ง ตำลึง ดอกขจร ดอกเสี้ยว ผักคาวทอง กระถิน ขมิ้น ขิง ข่า หอมน้อย ต้นหอม ผักชี ผักชีฝรั่ง สะเดา ผักส้มเสี้ยน เครือตดหมา สะระแหน่ บอน กะเพรา โหระพา แมงลัก ใบเตย ส้มป่อย ใบย่านาง ดอกแค แดงกวา ตะไคร้ พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า ต้นเผือก ขี้เหล็ก ถั่วลิ้นเตา กระชายขาว หน่อไม้ไผ่ตง มะเขือพวง มะเขือเปาะ มะเขือยาว มะเขือเทศ เห็ดโคนน้อย ฟักทอง น้ำเต้า ถั่วพู ถั่วฟักยาว บวบ ถั่วแปบ มะนาว มะกรูด มะระ บวบ ต้นเมี่ยง ดอกหมาก ผักมันแกว กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี ยอดกะหล่ำ คื่นช่าย มันแกว สับประรดแดงไทย อ้อย	พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า เมี่ยง มะเขือเทศ มะเขือยาว มะเขือม่วง มะเขือเปาะ ตำลึง งาดำ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วดำ ต้นเผือก หน่อไม้ ใผ่ บง ฟักทอง น้ำเต้า บวบ ชะอม เห็ดแดง เห็ดดำ เห็ดไร่ เห็ดขอนขาว เห็ดโคน มันสำปะหลัง ผักขม	ผักกาดน้ำผักกูด ผักบุ้งน้ำ ผักคาวทอง ผักตบ	ผักหวานป่า ดอกจืด ป่า หน่อช้าง หน่อไร่ หน่อบง เห็ดโคน เห็ดถอบ เห็ดด่าน เห็ดขอนขาวเห็ดลม เห็ดน้ำข้าว เห็ดหัวเช่า เห็ด ขิง ข่า
ผลไม้	กระท้อน มะขาม มะปราง มะเฟือง มะกอก มะดัน มะละกอ มะไฟ ฝรั่ง สับประรด หน่อกล้วย ส้มโอ ตะขบ ขนุน ละมุด พุทรา มะม่วง ลำไย ชมพู่ แดงไทย ข้าวโพด กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยไข่ อ้อยแดง มะยม	ส้มโอ ลำไย มะม่วง มะกอก มะขาม กระท้อน กล้วย	หมากกอกน้ำ หมากจับ หมากบัว	มะพลอด มะลิด มะกอก มะม่วงป่า มะ นม กระ บ ก กล้วยป่า เผือกหัวมัน
สัตว์	ไก่ ไก่ไข่ เป็ด ไข่เป็ด กบ เขียด ปลา ดุก ปลานิล ปลาไน แมงจิ้งจก แมงจู้จี้ แมงมัน นกกระปูด นกคุ้ม ไชนก ไช้ มดแดง รังต่อ ต่อดิน แตน ตัวงู ควาย หมู แพะ	นก แมงอีหนู จิ้งจก ไช้มดแดง ตัวงู ผึ้ง ต่อรัง ต่อดิน แตน กบ เขียด หนูนา ตัวตุ่น เป็ด ไก่ หมู งู	ปลาดุก ปลาช่อน ปลากด ปลาชีว ปลาสร้อย ปลากระเดียด ปลาสร้อย ปลานิล ปลาไน ปลาไหล ปลาหลด ปลาทอง ตะพาบน้ำ ปูนา หอยขม กบ เขียด อึ่งอ่าง กุ้งฝอย	แมงเขี้ยเข้า ตัวงูไม้ไผ่ ไช้มดแดง แตน ต่อรัง ต่อดิน น้ำผึ้ง กระรอก ตัวตุ่น งูสิงห์ แตน ตัวงู แย้ หมูป่า กระต่าย นก

4. ด้านเศรษฐกิจ

ผลของการวิจัยพบว่าชุมชนเพี้ยลาดมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย และยังคงความอุดมสมบูรณ์ ที่เป็นฐานให้แก่การสร้างเศรษฐกิจอาชีพเพื่อทำมาหากินของชาวชุมชนเพี้ยลาดให้เกิดรายได้ประจักษ์ รายจ่ายด้านอาหารที่เป็นพื้นฐานให้แก่ความมั่นคงทางอาหารของชาวบ้านและชุมชนคือ

อาชีพทำนา สภาพพื้นที่ของชุมชนส่วนมากเป็นพื้นที่ลุ่ม ประกอบกับมีน้ำที่เพียงพอต่อการปลูกพืช ชาวบ้านในชุมชนเพี้ยลาดจึงมีอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 85 การทำนาของชาวชุมชนในเมื่อก่อนจะขึ้นกับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ข้าวที่ได้จึงอยู่ในลักษณะเพียงพอต่อการกินในแต่ละปีเท่านั้นในปัจจุบัน ชาวบ้านได้หันมาใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการปลูกข้าว เช่น มีระบบชลประทาน ใช้พันธุ์ข้าวปรับปรุงที่มีความทนทาน ใช้รถไถนาเดินตาม ใช้ปุ๋ยเคมีเป็นต้น ซึ่งทำให้ชาวชุมชนได้ผลผลิตมากขึ้น เพียงพอกับความ ต้องการ และกลายเป็นสินค้า

อาชีพทำสวน ที่ดินของชุมชนเพี้ยลาด ถือว่าเป็นที่ดินดี เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะที่ดินตามริมลำน้ำ ดังนั้นชาวชุมชนเพี้ยลาด จึงมีแปลงผักในทุกครัวเรือน และตามริมลำน้ำต่างๆ ผักที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูกได้แก่ กะหล่ำปลี แตงกวา ผักกาด หอม กระเทียม สลัด มะเขือ ผักชี พริก มันแกว ข้าวโพด ซึ่งทุกครัวเรือนสามารถใช้พืชผักที่ตนปลูกมาประกอบอาหารในแต่ละวัน บางครอบครัวปลูกมากก็จะขายเพื่อซื้อข้าว ปลาอาหารที่ตนไม่สามารถผลิตได้มาบริโภค เช่น ครอบครัวนายณะ ที่ประกอบอาชีพทำโรงศพและพระธาตุเพื่อเก็บอัฐิ ก็มีแปลงผักสลัด ผักชี พริก มะเขือ เพื่อใช้ปรุงอาหารในแต่ละวัน และได้ขายผักเหล่านั้นเพื่อซื้อข้าว เพราะครอบครัวนายณะไม่ได้ทำนา

อาชีพทำไร่ ด้วยพื้นที่เพี้ยลาดประกอบด้วยพุ่มพวง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวน นอกจากนั้นเป็นที่เนินสูงจากสายของพุ่มพวง จึงทำให้ชาวชุมชนนิยมปลูกพืชไร่ และเลี้ยงสัตว์ในเขตที่ลาดชัน เช่น ข้าวไร่ อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วลิสง ข้าวโพด เป็นต้น ซึ่งชาวชุมชนได้ใช้พืชผักเหล่านั้นมาเป็นอาหารและเลี้ยงสัตว์ และเป็นสินค้าโดยจะมีพ่อค้าจากภายนอกเข้ามาซื้อถึงในชุมชนเพื่อไปขายต่อในเมืองหรือนำเข้ามาขายที่ฝั่งไทย

การเลี้ยงสัตว์ ด้วยพื้นที่ของชุมชนมีป่าเหล่าน้อยอยู่ด้วยทำให้มีหญ้า และไม้พุ่มขนาดเล็กที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงสัตว์ ดังนั้นชาวชุมชนเพี้ยลาดจึงเลี้ยงสัตว์ เกือบทุกครัวเรือน และจะเลี้ยงแบบพื้นบ้านดั้งเดิมจำนวนไม่มาก สัตว์ที่นิยมเลี้ยงได้แก่ วัว ควาย ที่เป็นทั้งอาหาร แรงงาน และสินค้าการเลี้ยงสัตว์จำพวกนี้ชาวบ้านจะปล่อยให้ออกไปหากินเองตามป่าหรือทุ่งนาเมื่อหมดฤดูทำนาเป็นเวลานาน 4 ถึง 5 เดือน ส่วนหมู แพะ สัตว์ปีก ชาวบ้านได้สร้างโรงเรือนสำหรับการเลี้ยงไว้ต่างหาก และมีบ่อปลาอยู่เกือบทุกครัวเรือน

การเก็บของป่า เนื่องจากชุมชนเพี้ยลาดมีที่ตั้งติดกับป่าสงวนแห่งชาติ และมีทั้งที่สงวนของชุมชนดังนั้นการเข้าป่าเพื่อหาสัตว์ละพืชผักเพื่อบริโภค เป็นอาชีพเสริมหนึ่งที่เป็นพื้นฐานให้แก่ความมั่นคงทางอาหารในเขตชุมชนดังกล่าว โดยที่สัตว์และพืชผักที่หาได้จากป่านั้นจะถูกนำมาใช้เป็นอาหาร และขายเป็นสินค้า เช่น หมูป่า เก้ง กวาง เห็ดต่างๆ ผักหวาน หน่อไม้ เป็นต้น

การหาปลา เนื่องจากชุมชนเพี้ยลาดมีลำน้ำสัง น้ำตอนและสาขาที่เป็นลำน้ำที่สำคัญเปรียบเสมือนสายเลือดที่หล่อเลี้ยงชาวชุมชน ไม่ให้อดอยากกล่าวคือ ชาวชุมชนจะหาปลา และสัตว์น้ำตามลำน้ำเพื่อนำมาเป็นอาหาร และถ้าหากได้มากก็จะนำไปขาย หรือนำไปแปรรูปเพื่อเก็บไว้ทานในระยะยาว เช่น ทำปลาร้า แหนมปลา ปลาแห้ง ปลาเค็ม ซึ่งปลาที่ทำได้ส่วนมากเป็น ปลาช่อน ปลาดุก ปลากด ปลาหลด

อาชีพจักสาน ในเขตป่าของชุมชนเพียงลาดมีปริมาณไม้ไผ่เป็นจำนวนมาก ชาวชุมชนจึงมีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนานในการผลิตเครื่องมือหัตถกรรมจากไม้ดังกล่าว เช่น กระตืบข้าว กระบุง ตะกร้า ไซ ฯลฯ นอกจากนี้เป็นการประหยัดเงินซื้อสินค้าเหล่านั้นให้แก่ครัวเรือนแล้ว ชาวชุมชนยังสามารถนำไปขายเพื่อเป็นรายรับของครอบครัวได้ เพราะล้วนเป็นเครื่องใช้ที่ทุกครัวเรือนใช้กันเป็นประจำ

อาชีพค้าขาย ชาวชุมชนเปิดร้านขายของชำขนาดเล็กในบ้านของตน จำหน่ายเครื่องใช้สอยประจำวัน และมีอาหารการกิน เช่น พืชผัก และเนื้อหมู วัว ควาย ปลา และสัตว์ปีกที่ได้จากชุมชน รวมทั้งอาหารปรุงสุก นอกจากนั้นก็มีธุรกิจอื่นๆ เช่น ปั๊มน้ำมันขนาดเล็ก โรงสีข้าวขนาดเล็ก ร้านขายวัสดุก่อสร้าง ร้านอาหารขนาดเล็ก ร้านซ่อมจักรยานยนต์ และร้านขายยา

5. สังคม และวัฒนธรรม

เนื่องจากชุมชนเพียงลาดประกอบด้วยประชากรจากหลายเผ่า ลักษณะทางสังคมก็มีการผสมผสานกันทั้งทางด้านจารีตขนบธรรมเนียมรวมถึงวิถีชีวิตก็มีความแตกต่างกัน เหมือนต้นไม้ต้นเดียวที่มีดอกไม้หลายสี มีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งการแต่งกาย และภาษาพูดก็มีความแตกต่างและผสมผสานกันไป แต่อย่างไรก็ตามก็สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัว ชนเผ่าลาวเป็นชนเผ่าที่มีอัตราส่วนมากที่สุดของจำนวนประชากรทั้งหมด ดังนั้นก็จะพบเห็นวิถีชีวิตของเผ่าลาวเป็นส่วนมาก เช่น การตั้งบ้านเรือนในที่ราบลุ่ม ทำนา หาปลา ปลูกผักในเขตใกล้ลำน้ำ แต่สำหรับชาวเขาจะตั้งบ้านเรือนที่เนินเขา ทำไร่ ปลูกพืชผักตามเนินเขา เข้าป่าล่าเนื้อเป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตของชาวชุมชนเพียงลาดก็ยังคงเชื่อมโยงอยู่กับธรรมชาติเป็นหลักและไม่สามารถแยกออกจากกันได้เลย ส่วนสภาพสังคมในชุมชนดังกล่าวก็ยังคงเป็นแบบชนบทมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาทิเช่น การลงแขกทำนา คือ ในกรณีที่บ้านหนึ่งไม่มีกำลังเพียงพอในการทำนา คนอีกบ้านหนึ่งก็จะไปช่วยกัน เมื่อทำนาที่บ้านหนึ่งเสร็จก็จะมาทำนาของบ้านต่อมาในกรณีการหาปลาหรือของในป่าได้มาก ก็จะแบ่งให้บ้านใกล้เคียงญาติพี่น้องหากบ้านไหนทำบุญบ้าน ชาวบ้านก็จะหาข้าวของหรือ ออกแรงเพื่อช่วยเจ้าของบ้านและอาหารก็เป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในงานบุญและพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชนหมู่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายทั้ง น้ำ ป่าไม้ และดินยังมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นพื้นฐานและมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการสร้างเศรษฐกิจอาชีพของคนในชุมชนเพียงลาดเพื่อสร้างและก่อให้เกิดเป็นอาหารและรายได้ที่เป็นพื้นฐานให้แก่ความมั่นคงทางอาหารของชาวบ้านและชุมชนสรุปดัง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 นัยของความมั่นคงทางอาหาร จากความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานแก่ความมั่นคงทางอาหารของชาวบ้าน และชุมชน

นัยของความมั่นคงทางอาหาร	ตัวอย่างเสียงสะท้อนของผู้เกี่ยวข้อง
การได้มาซึ่งอาหารจากทรัพยากรธรรมชาติ ของชาวชุมชนเพื่อสร้างพื้นฐานของความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน	ประกอบอาชีพเสริมคือเก็บของป่า และหาปลา: “การเข้าป่าหาอาหารจากป่าเมื่อก่อนสัตว์ป่ามีมากมายหลายชนิด...อ้อ...แต่ปัจจุบันจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัดแต่ก็ยังพอหากินได้ สัตว์ที่ส่วนมากจะเป็นสัตว์เล็กมากกว่าสัตว์ใหญ่ที่ไม่เหมือนแต่ก่อนแต่เมื่อใดที่ชาวบ้านสามารถล่าสัตว์ใหญ่ได้ เช่น หมูป่า แลง ส่วนมากนำไปขายในและนอกชุมชนเพราะได้ราคาดีและค่อนข้างสูง นอกจากนั้นอาหารจากป่าประเภทพืชผักตามฤดูกาลยังพอหากินได้โดยเฉพาะในฤดูฝนมีพืชผัก หน่อไม้ เห็ดป่า เป็นต้น และการจับปลาในแม่น้ำมาปรุงเป็นอาหารก็พอหาได้มากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับฤดูกาลเช่นกัน แต่ปัจจุบันแม่น้ำจะแห้งและลดลงมากในฤดูแล้งจึงทำให้จำนวนของปลาลดลงไปด้วย โดยปลาที่ได้มาถ้าได้เยอะก็จะนำมาแปรรูปเพื่อเก็บไว้กินนานๆ บ้างก็นำไปขายในตลาดชุมชนบ้าง”
อาชีพเสริมของคนในชุมชน เพื่อสร้างพื้นฐานให้แก่ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน	- ประกอบอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และทำนา ทำสวนเป็นอาชีพเสริม: “เมื่อเสร็จจากการทำงานเย็นมาก็ลงปลูกที่สวนที่นาที่ปลูกไว้เป็นอาหารเพื่อลดรายจ่ายมีผักหลายชนิดในส่วนนี้ ไม่ต้องออกไปซื้อหาให้เสียเวลาเสียเงิน นี่ก็ว่าอยากจะเลี้ยงสัตว์แต่จะต้องดูเวลาว่าจะพอมีเวลาไม่เพราะทำงานเป็นเจ้าหน้าที่รัฐเวลาไม่แน่นอน” - ประกอบอาชีพหลักทำนา ซ่อมจักรยาน ทำไร่ ปลูกผัก เป็นอาชีพเสริม: “การทำไร่ นั้นครอบครัวของผมทำไร่เสริมเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติมเพราะมีเนื้อที่นาไม่มากถ้าจะทำแต่นาอย่างเดียวมันกับค่าใช้จ่ายที่วันเพิ่มขึ้นในปัจจุบันคงไม่พอกับค่าครองชีพ ไม่พอกิน ฉะนั้นจะต้องได้ทำไร่อย่างบ้าง ไร่มันบ้างหรือไร่ข้าวโพดบ้าง แล้วแต่แนวโน้มของราคาที่ขึ้นลงถ้าพืชชนิดไหนที่มีราคาสูงความต้องการของตลาดสูงก็จะปลูกเพื่อนำไปขายเป็นส่วนใหญ่ในแต่ละปี” - ประกอบอาชีพในการทำโรงศพ และ พระธาตุเพื่อเก็บอัฐิ: “เราปลูกไว้กินเป็นส่วนใหญ่เพื่อไม่ต้องให้ได้ออกไปซื้อหาอยู่ตลาด...บางปีมีแรงพอก็ปลูกมากหน่อยเหลือก็นำไปขายในตลาดในชุมชนหรือเพื่อนบ้านใครอยากซื้อก็ขายหรือแลกเปลี่ยนกันกิน... ก็ให้กันไปกินนี้แหละ ดินริมแม่น้ำเป็นดินดีปลูกอะไรก็พอได้กินส่วนมากเป็นผักสวนครัวที่ใช้ในชีวิตประจำวันนั่นแหละ” - ประกอบอาชีพข้าราชการทหาร: “การเลี้ยงสัตว์เป็นการเลี้ยงไว้กินในครอบครัว ก็เลี้ยงไว้ในลานบ้านนี้แหละเพื่อไว้กินบ้างถ้าเยอะใครมาขอซื้อก็ขายส่วนสัตว์ใหญ่หน่อยส่วนมากเลี้ยงไว้เป็นแรงงานช่วยการทำนาแต่ในปัจจุบันไม่ค่อยได้ใช้ วัวควายช่วยทำนาแล้วคือใช้เครื่องมือเครื่องจักรมากกว่าจึงเป็นการเลี้ยงไว้ขายเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวมากกว่า”

นัยของความมั่นคงทางอาหาร	ตัวอย่างเสียงสะท้อนของผู้เกี่ยวข้อง
การสืบทอดภูมิปัญญาสู่การเพิ่มรายได้เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน	● ประกอบอาชีพหลักทำนา และรับจ้างทั่วไป: “จะพูดว่าเป็นอาชีพก็ไม่ใช่ว่าได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่มากกว่า โดยจะทำเก็บไว้ใช้ในครัวเรือนมากกว่าเมื่อออกไปทำนาทำสวนก็จะตัดไม้ไผ่ที่มีอยู่รอบๆ ที่นาหรือเข้าไปตัดเอาในป่าออกมาทำเครื่องจักสานต่างๆ ไว้ใช้สอยในครัวเรือนมากกว่า แต่พอเวลาผ่านไปคนที่ทำมีจำนวนที่ลดลงไม่ทำใช้เองแต่จะหาซื้อมาใช้ในครัวเรือนมากขึ้นเราเลยทำขายบ้างและผ่านไประยะเวลาความต้องการมากขึ้นก็ทำเพื่อขายมากขึ้นหลังทำงานเสร็จหรือเว้นว่างจากการทำนาทำสวนทำไร่” ● ประกอบอาชีพแม่บ้าน “การดำหูกเมื่อก่อนต้องปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง...แต่ปัจจุบันมีเส้นไหมที่ซื้อมาจากเมืองหลวงนั้น ที่เราสามารถนำมาดำหูก ทอผ้าได้เร็วและง่ายขึ้นสะดวกสบาย ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุมากกว่าที่ทอผ้า ในปัจจุบันบ้างก็หลังจากการทำนาหรือบ้างก็ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถออกไปทำงานหนักนอกบ้านได้ก็จะทอผ้าเผื่อหลานอยู่กับบ้านนั่นเอง”
การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างอาชีพ เพื่อความมั่นคงทางอาหาร ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม	● ประกอบอาชีพหลักทำนา: “การทำนาในปัจจุบันชาวบ้านส่วนมากใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้นและใช้เครื่องจักรเพื่อช่วยในการทำนา เพราะว่าแรงงานไม่ค่อยมี... เค้าวออกไปทำงานข้างนอกหมู่บ้านและชาวบ้านอยากได้เข้าเยอะๆ เพื่อเหลือจะเอาไปขายนิตและส่วนการทอผ้าที่เรียนรู้อาจมาจากพ่อแม่ที่แหละ เพราะตอนเด็กก็ตามพ่อแม่ไปทำนาประจำ” ● ประกอบอาชีพหลักทำนา และรับจ้างทั่วไป: “เป็นอาชีพที่คนในชุมชนเลือกทำหลังจากที่เสร็จจากการทำนาหรือผู้ใดที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองโดยเฉพาะหนุ่มสาวในชุมชนหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวแล้วบางคนจะรับจ้างทั่วไปในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงแต่ส่วนมากจะเข้ามาทำงานรับจ้างทั่วไปในเมืองใหญ่เช่นนครหลวงเวียงจันทน์หรือบ้างก็ข้ามไปทำงานที่ฝั่งไทยซึ่งสามารถหาเงินได้เป็นกอบเป็นกำเพื่อส่งกลับบ้านได้เป็นอย่างดี” ● ประกอบอาชีพค้าขาย “พืชผักที่วางขายในร้านก็มีประชาชนในชุมชนเก็บมาขายบ้างและไปซื้อมาจากในเมืองส่วนมากสินค้าของชาวนั้นตัวอย่าง น้ำปลา เครื่องปรุงเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ นี่จะข้ามไปซื้อฝั่งไทยมาขายเพราะข้ามไปง่ายไม่ต้องทำเรื่องยุ่งยากอะไร”

ลำน้ำตอนในช่วงเดือน
กุมภาพันธ์

ป่าสงวนแห่งชาติพุนพอง

ป่าไม้สักที่ประชาชนปลูก

การเตรียมที่นาเพื่อปลูกข้าว

สวนผักของครอบครัวนายณะ

ไร่ข้าวโพดในชุมชน

เปิดไถ่ที่ชาวชุมชนเลี้ยงไว้
กับบ้าน

ร้านขายผักสดของชุมชน

ร้านขายของชำในชุมชน

การระดมความคิดเห็น
ของคนในชุมชน

รายละเอียดของทรัพยากรที่
มีในชุมชน

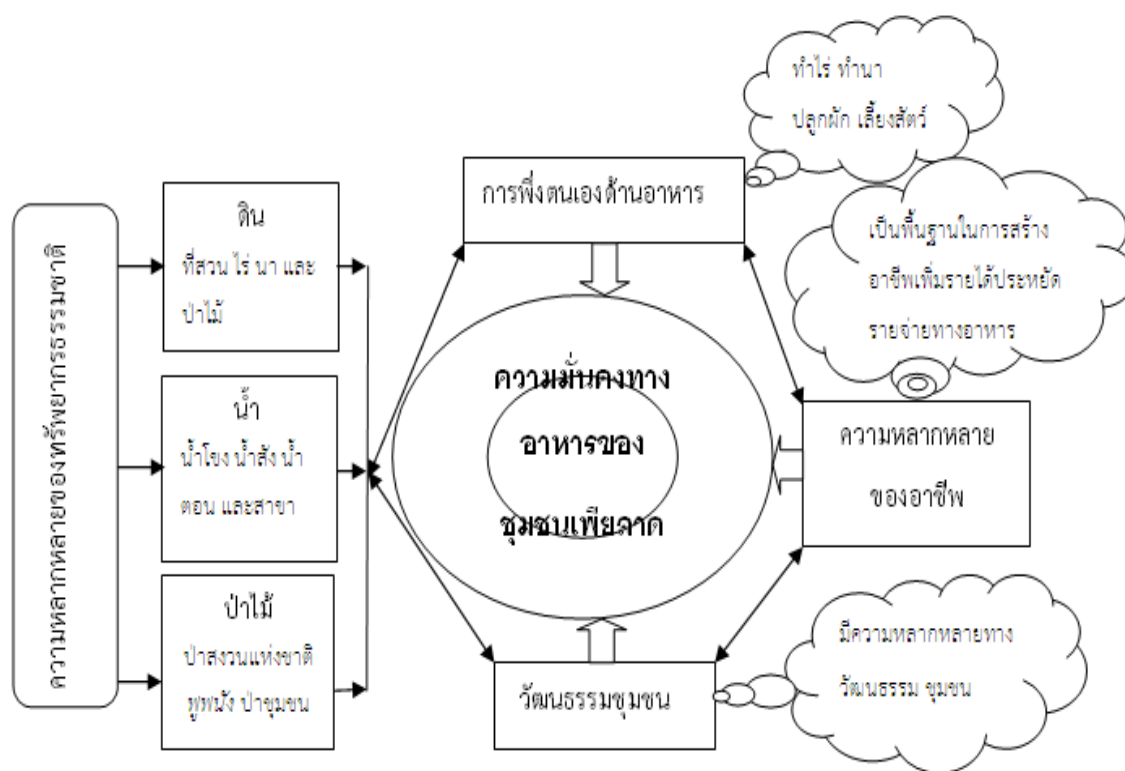

ผ่านความคิดเห็นชั้นอำเภอ

ภาพที่ 1 ภาพความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและกิจกรรมแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชน

จากการวิจัยพบว่า ด้วยองค์ประกอบของทรัพยากรภายในชุมชน อันประกอบด้วยน้ำป่าไม้ และดิน นั้น ได้ทำให้ชาวชุมชนเพียงลาด สามารถมีอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพด้วยกัน เช่น นายไย มีอาชีพหลักคือการทำนา นอกจากนั้นก็ทำไร่กล้วย ปลูกพริก และเลี้ยงวัว หรือ ในเฉพาะบ้านที่เป็นข้าราชการดังครอบครัวนายทองอิน ที่เป็นทหารก็เลี้ยงเปิดไถ่ ปลา และมีแปลงผักไว้หน้าบ้าน ซึ่งจะทำการหลังจากกลับมาจากที่ทำงานแล้ว หรือ ครอบครัวนายณะ ซึ่งมีอาชีพทำโรงศพและพระธาตุเพื่อเก็บอัฐิ ก็มีอาชีพเสริมคือปลูกผัก พริก และมะเขือ เป็นต้น นายเถิงมีอาชีพทำนา และมีโรงฆ่าสัตว์เล็กๆ ประจำหมู่บ้าน และรับจ้างทั่วไป ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมนี้ได้ทำให้ชาวชุมชนสามารถมีอาหารที่เพียงพอกับความต้องการ และก้าวไปสู่ความมั่นคงทางอาหารได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ(กฤษฎา บุญชัย, 2551: หน้า: 3) ที่กล่าวว่า "ฐานทรัพยากรอาหาร" มีความหมายถึง ฐานทรัพยากรธรรมชาติอันได้แก่ น้ำ ป่า ดิน ทรัพยากรชีวภาพเพื่อการผลิตอาหาร โดยจะเห็นได้จากคนในพื้นที่

ศึกษายังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม คือผูกพัน และผูกติดกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย เข้าในการผลิต เช่น ทำไร่ ทำนา ปลุกผัก เลี้ยงสัตว์ หาปลา ที่ยังคงการเกษตรแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ทำจาก ภูมิปัญญาของชาวมุขชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมี และเป็นพื้นฐานในการสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ประหยัดรายจ่ายทางอาหารได้ระดับหนึ่ง เพื่อก้าวไปถึงการพึ่งตนเองทางอาหารในครอบครัว และ ชุมชน ซึ่งการที่ชาวมุขชนเพี้ยลาดมีวิถีชีวิตดังกล่าวนี้เพราะถูกสร้างสรรค์ขึ้นในบริบทที่มีความหลากหลายทาง ชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชน ผลิตอาหารขึ้นด้วยความรู้ที่ลึกซึ้ง ทั้งความรู้ต่อระบบนิเวศ ฤดูกาล สภาพภูมิศาสตร์ ความรู้ในการคัดสรรและปรับปรุงพันธุ์ ความรู้ในระบบการผลิต ความรู้ในการ สร้างสรรค์อาหารที่หลากหลาย ความรู้ในด้านโภชนาการ ความรู้แพทย์พื้นบ้านนั่นเองกล่าวคือ ความหมายของ ความมั่นคงด้านอาหาร แสดงออกมานัยด้านการพึ่งตนเองด้านอาหาร นัยด้านความเพียงพอของอาหารในการ บริโภค นัยที่เกี่ยวข้องกับฐานทรัพยากรธรรมชาติ นัยด้านอาชีพและรายได้ นัยในด้านความปลอดภัยด้านอาหาร และคุณค่าทางโภชนาการ และนัยในทางวัฒนธรรมและความยั่งยืน (สุภา โยเมือง, 2555: 58-67) ในรายงาน การศึกษาวิจัย ภายใต้โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพ ตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551 สู่การปฏิบัติการ (ปี 2552-2553)

ภาพที่ 2 กรอบแห่งความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเพี้ยลาด

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

สภาพเศรษฐกิจ และพื้นฐานทางสังคม วิถีชีวิตที่ และทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพี้ยลาดมีความเกี่ยวข้องกันอย่างกลมเกลียวที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยเฉพาะวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ การเข้าถึงแหล่งอาหารและองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อแปรรูปอาหาร และเก็บอาหารให้มีพอกินในยามขาดแคลน การที่ชุมชนเพี้ยลาดมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์นั้น ได้ทำให้ชาวชุมชนมีความมั่นคงทางด้านอาหารการกิน และได้รับผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรจากลำน้ำ ชาวเพี้ยลาดมีลำน้ำลำสัง และน้ำตอนเป็นลำน้ำสายหลัก ที่สามารถเป็นแหล่งอาหาร และ ประกอบเข้าในการผลิตอาหารของชาวชุมชนได้เป็นอย่างดี คือ การหาปลา และสัตว์น้ำมาเป็นอาหาร และเป็นสินค้า การใช้น้ำเพื่อทำนาปลูกข้าว และรดน้ำพืชผักผลปลูก
2. การใช้พื้นที่ป่า เนื่องจากเพี้ยลาดมีเขตติดกับป่าสงวนแห่งชาติพุพนัง นอกจากนั้นก็ยังมียาไม้หมู่บ้านที่เรียกว่าเป็นป่าสงวนหมู่บ้านหรือป่าชุมชน และยังมีพื้นที่ป่าอ้อมรอบหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวบ้านสามารถนำใช้พื้นที่ป่าเหล่านั้นเป็นแหล่งหาอาหารและแหล่งผลิตอาหารได้เป็นอย่างดี คือ การหาสัตว์ และพืชผักในป่า เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย และแพะ ที่ใช้เป็นอาหาร และขายเป็นสินค้า
3. การใช้ทรัพยากรที่ดิน เนื่องจากที่ดินในชุมชนเพี้ยลาดเป็นเขตดินดี นอกจากที่ชาวชุมชนได้ใช้ดินเพื่อปลูกบ้านเรือนเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ก็ยังใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกผลผลิตทางอาหารเช่น ปลูกข้าว ทำไร่ไถ่ ไร่ข้าวโพด สวนกล้วย ฝักพื้นบ้านที่นิยมปลูกในพื้นที่สวน ไร่เช่น ฝักบัว ฝักกาดหอม ต้นหอม พริก มะเขือ และไม้อุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อเป็นสินค้าเช่น ไม้สัก ไม้ยางพารา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่าในระยะนี้ ชาวชุมชนเพี้ยลาดมีความมั่นคงทางอาหาร ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่า ลำน้ำ และดินแต่เพื่อก้าวไปสู่การมีความมั่นคงทางอาหารที่ยั่งยืน ชาวชุมชนเพี้ยลาดต้องใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างรู้คุณค่า เนื่องจากวิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพี้ยลาดไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทุกอย่างต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เหมือนกับการหาปลาของชาวชุมชนตามแหล่งน้ำต่างๆ ที่ชาวชุมชนจะไม่หาปลาในช่วงการวางไข่ และจะไม่จับปลาตัวเล็กมาใช้เป็นอาหาร และเป็นสินค้า ดังนั้นการหาสัตว์ป่าก็ควรเหมือนกัน คือ ต้องเว้นระยะของการล่าสัตว์ สัตว์ที่กำลังท้องก็ไม่ควรล่า การล่าสัตว์ต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างตัวผู้และตัวเมีย เพื่อให้เกิดการสืบพันธุ์ทดแทนกับสิ่งที่เสียไป การหาพืชผักจากป่าก็ต้องเก็บเอาเฉพาะในส่วนที่จะใช้เป็นอาหารเท่านั้น และไม่ควรโค่นทั้งต้น

นอกจากนี้ยังพบว่าการนำใช้ไม้ธรรมชาติจากป่าที่เป็นแหล่งอาหาร และรักษาความสมดุลของพื้นที่ก็มีลักษณะเพิ่มมากขึ้น ถ้าหากว่าป่าไม้หมดไป ก็อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กล่าวคือ แม่น้ำอาจแห้งหายไป สัตว์ และพืชในป่าจะล้มตายไปเพราะไม่มีอาหาร และที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ก็จะส่งผลกระทบต่อผลผลิตอาหารของประชาชน โดยเฉพาะไม่มีน้ำมาหล่อเลี้ยงพืชผักผลปลูกอย่างเพียงพอ ลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงให้ได้มากที่สุดดังที่ กุลธิดา ภูษัง และ พัทธ์ชัย ได้กล่าวถึงผลกระทบอันเนื่องมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีในระบบการผลิตมากเกินไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การมีหนี้สินในระดับครัวเรือน การมีสารเคมีตกค้างในร่างกาย (กุลธิดา ภูษัง และ พัทธ์ชัย, 2013:721) ดังนั้น เพื่อลด

ความเสี่ยงในส่วนนี้ลง ชาวชุมชนต้องหันกลับไปใช้การผลิตปลอดสารพิษมาใช้ในชุมชน เช่น การบำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เคียงคู่กันไปนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก็ต้องปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นได้ถึง ความสำคัญของการทำการเกษตรกรรมแบบยั่งยืนโดยเชื่อมโยงเอาเทคนิคองค์ความรู้ภูมิปัญญาเข้ากับการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในชุมชนเข้าด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กุลธิดา ภูซัง และ พิทักษ์. “วาทกรรมการพัฒนาชุมชนบ้านหนองกระโดนมนอำเภอนองหญ้าไซ จังหวัด สุพรรณบุรี: ถอดรหัสการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรม.”วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Veridian E-Journal, SU Vol.6 No. 1 January–April 2013: 721.
- กระทรวงแผนการและการลงทุน.สถิติ ประจำปี 2011. พิมพ์ครั้งที่ 1. เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์ศูนย์สถิติแห่งชาติ ลาว.
- กระทรวงแผนการและการลงทุน. สถิติ ประจำปี 2013. พิมพ์ครั้งที่ 2. เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์ศูนย์สถิติแห่งชาติ ลาว.
- กฤษฎา บุญชัย. 2551. แนวคิดและ ความหมายฐานทรัพยากรอาหารจาก <http://www.food-resources.org/story/84>.
- เครือวัลย์ หุตานุวัตร และคนอื่นๆ. รูปแบบการปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการกินของชาวชนบทอีสานตอนบน. โภชนาการสาร. ปีที่ 24, ฉบับที่ 1, 2533.
- นฤคม บุญหลง และกล้าณรงค์ ศรีรอด. 2545. อาหารเพื่อมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัชรี หล้าแหล่ง. “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟ จังหวัดชุมพร จำกัด.” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, SU Vol.5 No. 1 January–April 2012: 587.
- สังทอง, เมือง. 2006. สรุปการจัดตั้งปฏิบัติแผนงานประจำปี พ.ศ. 2005. (เอกสารทางการไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- สังทอง,เมือง. 2013. สรุปการจัดตั้งปฏิบัติแผนงาน ประจำปี พ.ศ. 2012. (เอกสารทางการไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- สังทอง,เมือง.2014. สรุปการจัดตั้งปฏิบัติแผนงาน ประจำปี พ.ศ. 2013. (เอกสารทางการไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- สุภา ไยเมือง. 2555.ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชน. นนทบุรี: มูลนิธิชีววิถี.
- ศจินทร์ ประชาสันต์.2555. ความมั่นคงทางอาหาร: แนวคิดและตัวชี้วัด. นนทบุรี: มูลนิธิชีววิถี.

ภาษาต่างประเทศ

- Bellows, Anne C. and Hamm, Michael W. “US-Based Community Food Security: Influences, Practice, Debate”.Journal for the Study of Food and Society, Volume 6, No. 1.
- RomerLovendal,Christian and Knowles, Marco.AFRAMEWORK FORANALYSING VULNERABILITY. TO FOOD INSECURITY. ESA Working PaperNo. 05-07. FA, 2005.